

СТЕНОГРАМА

круглого столу на тему: "Законодавство про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні: стан виконання"

01 листопада 2017 року

Веде засідання голова підкомітету з питань засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів Комітету з питань правової політики та правосуддя ІЛЛЕНКО А.Ю.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Доброго дня, шановні присутні, шановні колеги, учасники круглого столу! Будемо потихеньку розпочинати нашу сьогоднішню роботу. Дякую всім, хто прийшов, хто знайшов час.

Мене звати Андрій Ілленко. Я – народний депутат України, голова підкомітету з питань засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарних режимів. І сьогодні на базі нашого підкомітету і відповідно Комітету Верховної Ради з питань правової політики і правосуддя, а також загалом на нашому парламентському майданчику ми проводимо круглий стіл, який має відповідну тему: "Законодавство про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні: стан виконання".

Я хотів би на початку на правах головуючого зробити деяке вступне слово і розказати про мету сьогоднішнього заходу, а також про те, власне, як буде побудована сьогодні наша робота. Сьогодні присутні представники багатьох органів виконавчої влади, міністерств відповідних і Інституту національної пам'яті, інших структур, які так чи інакше дотичні до виконання українського законодавства про декомунізацію. Я дякую всім, хто прийшов. У всіх буде можливість виступити.

І ми пропонуємо такий формат. Що на початку ми будемо надавати слово представникам органів влади. Регламент – до 8-и, ну, в крайньому випадку там до 10 хвилин. Якщо менше, то якби в принципі вітається. Якщо

буде нагальна потреба задати запитання, не виступ, не репліка, а саме задати запитання, то буде така можливість. І до 2 хвилин на відповідь на запитання одразу після виступу до виступаючого.

Потім плануємо, якщо є бажачі виступати, так само, будь ласка, зголошуйтесь. Виступи в обговоренні до 5 хвилин. Потім буде можливість сьогодні так само провести Лабораторія законодавчих ініціатив буде проводити невелику презентацію, власне, про те, як сьогодні виконується законодавство про декомунізацію в Україні. І в такому режимі пропоную працювати.

У нас сьогодні питання, які виносяться на наш круглий стіл, ну їх насправді доволі багато, є все у роздатковому матеріалі, я не хотів би повторюватися, це все можна почитати. Єдине, що я хотів би, щоб ми сьогодні зосередились, дійсно, на тих нагальних питаннях, які виникають, тому що вже пройшло доволі багато часу з того моменту, як в Україні почало діяти декомунізаційне законодавство. Звичайно, що це уже є певний час, коли можна підбити певні проміжні підсумки, зрозуміти, де треба посилити роботу, де є якісь технічні проблеми, які заважають реалізовувати норми закону, де є відвертий саботаж, і давайте теж про це прямо говорити, небажання тих чи інших органів влади чи органів місцевого самоврядування виконувати закон або у різний спосіб ухиляння від цього, і так само ми сьогодні маємо це обговорити.

Є конкретні приклади, як власне з цим боротися, як спонукати виконувати українські закони і припиняти оцей абсолютно штучний саботаж. Так само ми будемо обговорювати питання, що потрібно, можливо, зробити в самій Верховній Раді, тобто не тільки питання контролю, а і питання власне, можливо, якихось змін додаткових щодо законодавства, якщо такі будуть потрібні, можливо ми сьогодні теж це обговоримо. Або як посилити контрольну функцію Верховної Ради України у цьому аспекті.

Зрозуміло, що українська декомунізація вона почалася лише в 2015 році на рівні законодавства, якщо ми говоримо саме про прийняття законів.

Звичайно було б на багато ефективніше, як би вона відбувалася з самого початку української незалежності так, як це відбувалося у всіх країнах Центрально-Східної Європи, які пройшли цей шлях ще в кінці 80-х, на початку 90-х років, і ми би мали на багато кращу ситуацію суспільну і політичну в сьогоднішній час. Хоч це і запізно відбувається, але тим більше це має бути ефективно, цілеспрямовано, і у нас немає часу на зволікання, тому що питання декомунізації, взагалі питання відновлення історичної справедливості – це не є лише питання якихось забаганок окремих гуманітаріїв чи істориків. Це є питання національної безпеки, це є питання національної ідентичності, тому що ми бачимо сьогодні, що проти нашої країни йде ворожа агресія, російська агресія і ця агресія вона відбувається не тільки безпосередньо на фронті бойових дій. Вона відбувається в інформаційному просторі, вона відбувається на ідеологічному фронті і, власне, цей фронт так само існує. Ми дуже часто бачимо, що якраз от цей весь багаж: тоталітарний, окупаційний, імперіалістичний багаж, який, на жаль, досі ми його вичищаємо, але, на жаль, досі його доволі багато в символічному, ідеологічному просторі України. Він є одним із тих факторів, який послаблює Україну, послаблює нашу національну ідентичність, послаблює нашу обороноздатність і готовність давати відсіч агресору. І агресор це активно використовує, тому що ми бачимо, що навіть символіка, з якою сьогодні він воює проти України, це символіка, зокрема, комуністично-тоталітарного режиму, іншого якби імперіалістичних режимів, які нищили Україну протягом століть. Тому це питання є надзвичайно важливим і актуальним для нашої держави.

Безумовно, нам треба розуміти, це питання треба вирішувати на державному рівні і, звичайно, ніякого би, навіть у парламенті, не було би прийняття законів, якби не було стихійного процесу під час Революції Гідності і до неї, і після неї, коли українці безпосередньо очищали свої міста від пам'ятників катам України, почали процес вивільнення нашого символічного простору. Але, власне, ми бачимо, що це призвело до того, що були прийняті відповідні законодавчі акти і тепер наше завдання не зупинятися на цьому,

продовжувати. Звичайно, що зараз далеко ще не завершений процес декомунізації, але уже зроблені великі перші кроки і дуже вагомі і це позитивно. І ми вже маємо по-тихеньку тримати в голові, на мій погляд, і наступні етапи цього процесу, тому що декомунізацію маємо розуміти, що це лише теж одне із складових, можливо, найбільша, але одна із складових загалом деколонізації символічного інформаційного простору, деімперіалізації. Тому що комунізм це була лише одна із фаз існування російської окупації на території України, і не тільки російської окупації, як ми бачимо зараз, на жаль, ці питання і з боку деяких інших наших сусідів провокуються в різний спосіб. Тому ми теж маємо бути готові зміцнювати Україну, зміцнювати нашу державу, її соборність і готовність йти в майбутнє.

Товариство, я пропоную зараз, по завершенню такого невеликого мого вступного слова, надати слово директору Інституту національної пам'яті Володимирі В'ятровичу для того, щоби він безпосередньо як голова профільної інституції, яка займається цим питанням, яка брала безпосередню участь в розробленні законодавства, яке зараз є чинним в Україні про декомунізацію, щоби він, власне, виклав своє бачення нинішньої ситуації, що зроблено і що треба зробити надалі і яка роль у цьому Верховної Ради України. Тому, пане Володимир, прошу, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Доброго дня! Дякую, пане Андрію, дякую організаторам сьогоднішнього круглого столу.

І справді, завдання, яке бачу у своїй короткій промові, це показати, що зроблено в контексті реалізації Закону з декомунізації, одного з чотирьох Законів з декомунізації – про засудження комуністичного і націонал-соціалістичного тоталітарного режиму в Україні, заборону пропаганди їхньої символіки. Закон, який, до речі, проходив через цей комітет.

Отже, підведемо короткі підсумки, що зроблено, і спробую окреслити проблеми, що би мало бути ще дороблено нами для того, щоб сказати, що декомунізація відбулася у повній мірі.

Почну відразу з такої оптимістичної і підсумкової інформації. На мою думку, що абсолютна більшість тих цілей, які ми ставили перед собою, розробляючи цей закон, було досягнуто, тобто абсолютна більшість того, що ми... заради чого писався цей закон, реалізовано. І зараз спробую говорити про конкретні речі, називати конкретні цифри.

Хоч закон, як відомо, було ухвалено у квітні 2015 року, він вступив у дію з 21 травня 2015 року, і закон, між іншим, передбачав досить таку масштабну операцію перейменування населених пунктів, в назвах яких міститься символіка комуністичного тоталітарного режиму. Слава Богу, в Україні не було населених пунктів, які містили в своїй назві нацистської тоталітарної символіки, натомість ще залишилося чимало комуністичної тоталітарної символіки.

Так от, законом було передбачено, що протягом півроку, шести місяців, після набуття чинності цим законом органи місцевого самоврядування мали провести громадські слухання і мали запропонувати нові назви для Верховної Ради, яка буде ухвалювати відповідні рішення. В разі, якщо такі громадські слухання не відбулися з різних причин, то відповідно нову назву пропонував Український інститут національної пам'яті.

Як показала, власне, практика, в більшості випадків все-таки відбулися ініціативи, ми отримали пропозиції громадськості, які відповідно були заслухані, вислухані і ухвалені Верховною Радою. Хоча, в багатьох випадках мав місце саботаж на місцевому рівні в окремих політичних сил, які свідомо блокували будь-які громадські обговорення для того, щоб залишити старі назви.

Відповідно при Українському інституті національної пам'яті для реалізації завдань по реалізації цього закону було створено 8 грудня 2015 року, було створено спеціальну експертну комісію з розгляду пропозицій та підготовки рекомендацій для Верховної Ради по перейменуванню.

До складу цієї комісії входили крім співробітників інституту національної пам'яті співробітники Інституту історії, картографії, лінгвістики.

Відповідно нами було, власне, запропоновано, по-перше, укладено список тих топонімів, які підлягають під декомунізацію. А по-друге, запропоновано чи то повернення до історичних назв, чи, можливо, якісь нові назви, якщо даний населений пункт не мав історичної назви.

Якщо йдеться про перейменування тих населених пунктів, де не можна було провести громадських обговорень, мова йде про тимчасово окуповані території в Криму чи на частині Донбасу, то тут, очевидно, враховувались тільки пропозиції Українського інституту національної пам'яті.

Що стосується Криму, нами було до роботи нашої експертної комісії, було долучені представники Меджлісу кримськотатарського народу. І відповідно ми намагались, і врахували пропозиції, які були озвучені Меджлісом кримськотатарського народу.

З 25 листопада 2015 року до 14 липня 2016 року Верховна Рада на підставі пропозицій органів місцевого самоврядування і пропозицій інституту національної пам'яті ухвалила 13 постанов, якими було перейменовано 987 населених пунктів і 25 районів.

Перейменування населених пунктів відбулось у всіх областях, крім Івано-Франківської. Саме в Івано-Франківській не було вже населених пунктів, які мали би підлягати під декомунізацію. Найбільша кількість адміністративних одиниць адміністративно-територіального устрою, які підлягали перейменуванню, знаходились на території Донецької області – це 109, Харківської – 103, Дніпропетровської – 97. Було перейменовано 32 міста, загалом на тимчасово підконтрольній органам влади території України було перейменовано 8 районів і 148 населених пунктів, з них 14 – це міста.

Так само законом очевидно було передбачено перейменування не тільки населених пунктів, але і топонімів, тобто вулиць, площ, провулків в самих населених пунктах. За інформацією, яку ми отримали в кінці 2016 року від обласних державних адміністрацій, до кінця 2016 року було перейменовано 51 тисячу 493 об'єктів топоніміки у самих населених пунктах. Інформація, очевидно, ще не є точна, очевидно, що потребує ще уточнення і доповнення

зважаючи на цей час, що минув від кінця 2016 року, але тим не менше дає уявлення про масштаб перейменування, ще раз наголошую, мова іде про майже 52 тисячі топонімів, які були перейменовані.

Що стосується демонтажу пам'ятників, пов'язаних із комуністичним тоталітарним режимом, то станом на червень 2017 року маємо інформацію про демонтаж 2409 таких пам'ятників і пам'ятні знаки з них це 1324 пам'ятники, встановлені на честь Володимира Ілліча Леніна.

Так само частиною шостою Закону України "Про телебачення і радіомовлення" передбачено, що мовник не має права розповсюджувати аудіовізуальні твори, в яких заперечується чи виправдовується злочинний характер комуністичного тоталітарного режиму. Відповідно до нас зверталася з консультаціями чи оцінками чи даний конкретний аудіовізуальний твір містить те, що може вважатися пропагандою комуністичного тоталітарного режиму, це теж з чим ми працювали.

Щодо вжитих нами заходів щодо інформування, підвищення поінформованості громадян про злочини, вчинені комуністичним, націонал-соціалістичним тоталітарними режимами, буду дуже коротко, бо це по суті вся наша діяльність якраз і спрямована на те, щоб розповідати про ті злочини. Організовували низку конференцій, зокрема міжнародний семінар "Спокуса пропаганди і масові вбивства", який відбувся в червні 2015 року. Також заходи, присвячені одному з найбільш масштабних злочинів комуністично-тоталітарного режиму – Голодомору. Мова йде про виставки, які робили разом спільно з Національним музеєм "Меморіалом жертв Голодомору" "Люди правди", "Щоб світ знав". Мова йде про науковий семінар з Києво-Могилянською академією, мова йде про публікацію і поширення різного роду інформаційних матеріалів, брошур, мова йде про заходи і виставки, які ми проводили у Національному заповіднику "Биківнянські могили", де розповідається, власне, про людей, вбитих і похованих у цьому місці. І, зокрема, цього року про заходи, присвячені 80-м роковинам великого терору 1937-1938 років. От таки з музеєм "Меморіалом жертв Голодомору" нами було

організовано фотовиставку про масовий голод 1946-1947 років.

Минулого року, зважаючи на 75-ті роковини в пам'яті трагедії "Бабиного Яру" було здійснено низку заходів присвячених, власне, цій події. Зокрема, нами підготовлено виставку, яка експонувалася в "Музеї історії Києва" і виготовлено інформаційні стенди, які розміщені безпосередньо в самому Бабиному Яру, які розповідають про трагічні події, які мали місце в цьому місці.

Цього року за таких важливих інформаційних заходів і інформаційних кампаній, які ми проводили, варто згадати інформаційну кампанію, спрямовану на висвітлення акції "Вісла", 70-ліття якої ми відзначали, депортацію українців на території Польщі, і 70-ліття іншої операції депортації, яка мала місце вже на території Західної України, операція "Запад" інформаційна кампанія, якої відбувалася буквально кілька тижнів тому.

Коротко про проблеми, які залишилися, тобто, щоб ми мали ще зробити для того, щоб сказати, що закон виконано в повній мірі. В першу чергу треба сказати, що потребують ще... ще є... треба зробити кілька кроків, спрямованих на остаточне перейменування топонімів. В першу чергу мова йде про перейменування Дніпропетровської і Кіровоградської областей. Ми розуміємо, що це перейменування потребує змін до Конституції, але, користуючись нагодою, звертаємося до депутатів для того, щоб започаткувати цей процес, почати збір підписів (потрібно 150 підписів) і відповідно формулювати ці зміни для того, щоби врешті-решт Дніпропетровська і Кіровоградська область були замінені на мати-Україну, тому що у нас дуже багато питань, чому, власне, чому це питання залишається досі невирішеним, попри те, що скільки часу вже минуло.

Далі. У результаті опрацювання звернення громадян, які до нас зверталися, а також роботи з архівними установами, нами виявлено ще 9 населених пунктів, які підпадають під дію Закону про декомунізацію. Чому вони виявлені тільки тепер? Та тому що назви їх дуже не очевидні, не виглядають як на такі, що стовідсотково мають бути перейменовані. Умовно,

Андрієво-Іванівка Миколаївського району Одеської області присвячена такому собі Андрію Іванову, тобто людині, яка була членом ЦК КПУ і так далі, точно підпадає під дію Закону про декомунізацію. Але для того, щоб зрозуміти, що саме Андрієво-Іванівка присвячена саме цьому Іванову Андрію Васильовичу, треба було, очевидно, провести якусь дослідницьку роботу. Отже, ми таким чином виявили ще 9 населених пунктів, які мають бути перейменовані і відповідно будемо звертатися до депутатів Верховної Ради для того, щоб вони сформуваали відповідну постанову і проголосували.

Крім того, є, вже зареєстрована давно постанова, яка, на жаль, ще досі перейменована – про перейменування Кіровоградського району, тобто Кіровоград як такий в нас перейменованій в Кропивницький, а Кіровоградський район чомусь залишився і поки що не перейменованій.

Ще одна проблема, йдеться про перейменування органів судової влади. Навіть після перейменування тих чи інших населених пунктів часто суди містять, називаються далі по-старому. Відповідно маємо якісь там ленінські, Жовтневі та інші суди. Відповідно ми звернулися до Адміністрації Президента для того, щоб якомога швидше до кінця цього року відбулося це перейменування і для того, щоб, тим паче, органи судової влади були тими, які мали би... мають бути зразком виконання законів в Україні. Одною з серйозних проблем для нас є це перейменування різного роду географічних об'єктів. Мова іде про якісь гори, ставки, озера і так далі, які мають свої назви і часто це назви, які, пов'язані якраз із комуністичним минулим, мова іде про якісь комуністичні, комсомольські озера, гори трьох більшовиків і так далі, і так далі. Проблема полягає в тому, що Держгеокадастр, тобто спеціальний уповноважений орган, який мав би мати інформацію з повним переліком цих топонімів. Бо фактично немає такої інформації. Ми поки що не отримали від них жодної інформації. Через те так само звертаємось до народних депутатів підтримати нас зі своїм зверненням до цього органу влади для того, щоб ми врешті-решт отримали якусь повну базу даних цих об'єктів топоніміки. Щоб вони, таким чином, відповідно були врешті-решт перейменовані і проведені у

відповідність до закону.

Є проблема з того, що недомонтовані низка пам'ятників, які підлягають під дію Закону про декомунізацію. Напевно, найбільш показовими, на жаль, в цьому випадку є скульптури, які маємо тут, в Києві. Я маю на увазі пам'ятник Миколі Щорсу, який повинен бути усунутий з громадського простору. І це питання досі не вирішено. Я маю на увазі зображення герба СРСР на монументальній структурі "Батьківщина-Мати" і зображення герба ССРСР на київській двофігурній композиції робітників – росіянина та українця, що тримають підняту стрічку з орденом дружби народів з ансамблю монумента на честь воз'єднання України з Росією, так звана "Арка дружби народів".

Це, власне, ті три об'єкти, які в столиці України. І очевидно, що привертають дуже багато уваги і вселяють певний скепсис щодо того, що, на жаль, в Києві досі Закон з декомунізації не виконаний в повній мірі.

Щодо необхідності внесення змін до законодавства, то вже після ухвалення Закону про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного тоталітарного режимів і заборону їхньої символіки, до нас звернулись представники Венеційської комісії, які висловили низку зауважень до нашого закону. Ми врахували ці зауваження, які полягали зокрема в конкретизації окремих положень, зокрема одного з ключових положень, яке використовувалось в нашому законі, що ми саме розуміємо на увазі під пропагандою.

Відповідно нами розроблено законопроект, який враховує ті зауваження, він є зареєстрований. І так само хотіли б звернутись до депутатів для того, щоб якомога швидше проголосувати цей закон.

Щодо подальших якихось перспектив декомунізації в баченні Українського інституту національної пам'яті. Цього року нами спільно з громадськими експертами та народними депутатами було підготовлено нову редакцію Закону про реабілітацію жертв політичних репресій, тому що дотепер в Україні діє закон з квітня 1991 року, це радянський закон, який в нас, на жаль, досить серйозно обмежує коло тих людей, які підпадають під

реабілітацію, цей – наша нова редакція вже пройшла перше читання. Ми сподіваємося, що до кінця цього року буде її ухвалено в другому читанні і в цілому, це надзвичайно важливо з точки зору тих людей, які стали жертвами комуністичного тоталітарного режиму.

Так само нами розроблено проект Закону про державні та інші свята, пам'ятні дати і скорботні дні і який поки не підтриманий, який ми подавали через Кабінет Міністрів і Міністерство культури, який, на жаль, не підтриманий зараз Кабінетом Міністрів, але ми, очевидно, будемо вести перемовини для того, щоб цей закон подати як депутатський, тому що вважаємо неймовірно важливим для України – зробити цей наступний важливий крок щодо того, аби не жити в синхроні з державою агресором, для того, щоб нарешті впорядкувати низку важливий свят і перестати відзначати свята, які є спадщиною комуністичного тоталітарного режиму.

І останнє, це, до речі, те, що залишається ще для якихось дискусій, ми ще не маємо готових проектів бачення і вирішення, це те, що говорив якраз пан Андрій Ілленко, справді, проводячи декомунізацію, особливо в регіонах півдня України, ми часто стикалися з тим, що комуністичні назви намагалися, а часом навіть успішно це вдавалося, заміняли на російські імперські назви, часом апелюючи це до історії. Найбільш таким кричущим випадком, який, я вважаю, важливо, що нам вдалося втримати, це була спроба перейменувати Кіровоград у Єлізаветград. Але на більш такому низькому рівні сіл, селищ, топонімів в цих селах, селищах є чимало випадків, коли, справді, з'являється замість старої комуністичної топоніміки з'являється якась російська імперіалістична топоніміка і, очевидно, що, напевно, це мав би бути наш наступний крок – проговорити і спроектувати якийсь закон, який мав би завадити, власне, встановленню в Україні якихось таких маркерів, пов'язаних з російсько-імперським минулим. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Так, дякую, пане Володимир.

І якщо є запитання, прошу, будь ласка, давайте.

ШАМАЙДА Т. Пане Володимире, запитання стосується декомунізації...

ГОЛОВУЮЧИЙ. Я вибачаюся, якщо можна, щоб представлятися, щоб...

ШАМАЙДА Т. Тарас Шамайда, рух "Простір свободи".

Пане Володимире, запитання стосується декомунізації назв організацій, підприємств, різних заводів, акціонерних товариств і так далі, і зокрема в першу чергу декомунізації хоча б державної та комунальної форми власності. Очевидно, що тут багато є, м'яко кажучи, недопрацювань, що робиться у цьому напрямку, які є важелі впливу на ці... Чи підпадає їхня бездіяльність у цьому питанні цих організацій під кримінальну відповідальність як пропаганда чи що з цим будемо робити. І підпитання у цьому контексті: "Українська залізниця", де ми навіть заходячи на сайт і бронюючи квитки від станції "Комуніст". "Комунар", там красний різний жовтень і так далі, що з цим робити і чи ведеться якась робота залізницею? Що їм заважає декомунізувати назви станцій? Дякую.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Що стосується перейменування якихось юридичних осіб, була... Чи є тут представники Мін'юсту? Власне, при Міністерстві юстиції була створено робоча група міжвідомча, до якої входили зокрема і представники Українського інституту національної пам'яті, які займалися вивченням, перейменуванням цих технічних юридичних осіб. На жаль, протягом 2017 року ця група не збиралась. Користуючись нагодою, я звертаюся до представників Міністерства юстиції для того, щоб відновити роботу цієї групи, її очолювала на той момент заступник міністра юстиції пані Наталія Севостьянова. І, очевидно, я переконаний, що у повній мірі вона не виконала ще своїх завдань і цю роботу треба відновити, це залишається у

компетенції Мін'юсту.

І ще є важливий шмат роботи, який залишився незавершеним, це перейменування торгових марок, різного роду "советские пломбиры", "советские пельмени" и так далее, и так далее. Речі, які залишилися нам чи то у спадщину, чи то навіть починають з'являтися нові. Тут, очевидно, нам треба заручитися підтримкою, включити у роботу Міністерство економічного розвитку для того, щоб отримати знову-таки якусь інформацію про наявність таких торгових марок і відповідно вилучення тих з них, які підпадають під дію Закону про декомунізації. Наскільки я знаю, такої роботи не робилося системно. І єдине, що зараз робилося в цьому напрямку, - це ми як Український інститут національної пам'яті спорадично реагували на ті чи інші скарги з боку громадян, які нам пересилали зразки такого роду торгівельних марок, які підпадають під дію Закону про декомунізацію, але, на жаль, не були ще перейменовані.

Що стосується перейменування залізничних станцій? Ми про це теж інформували і "Укрзалізницю" і Міністерство інфраструктури і, очевидно, в черговий раз будемо їм нагадувати про необхідність цього.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую. Є ще запитання до пана В'ятровича.

Запитань немає. Тому... перепрошую, тому рухаємося далі.

Я хотів би зараз надати слово пані Фоменко Світлані Валеріївні, яка є першим заступником міністра культури України, прошу вас.

Будь ласка.

ФОМЕНКО С.В. Дякую, пане Андрію.

Всім доброго дня. Дякую за запрошення. Очевидно, що пан В'ятрович окреслив основні питання і засади, які виконуються. Я б хотіла зупинитися на тих речах, які не лунали в його виступі або додати якісь речі, які ми маємо в міністерстві і те, що ми робимо.

По-перше, важливим є те, що це законодавство несе не тільки такі

матеріальні, а і духовний зміст. І говорячи, про перейменування, ми розуміємо про зміщення акцентів від одного змісту так, сприйняття одних і тих чи інших об'єктів до іншого. І тут я хотіла відразу навести приклад, що стосується перейменування того ж міста Кропивницького і ми знаємо, що це не проста історія ми, звичайно, це непряме виконання букви цього законодавства, але це виконання духу цього законодавства. Ми цього року започаткували театральньо-видовищний такий фестиваль, який триває майже місяць, який називається "Кропивницький", "фестиваль Кропивницького" для підтримки цієї назви для того, щоб місцеве населення і громадяни розуміли, чому саме ця назва має бути, що це несе? Хто такий Кропивницький, що він зробив для цього краю? І таким чином, скажімо так, втручатися вже в думки людей і людей і їх усвідомлення тих чи інших дій на погляд і на наш бік.

А, якщо говорити про спадщину, то Міністерством культури зміни до порядку обліку об'єктів культурної спадщини, зокрема внесено новий пункт, який говорить про те, що пам'ятники, пам'ятні знаки присвячені особам, причетним до організації та здійснення Голодомору 1932-1933 років, політичних репресій особам, які обіймали керівні посади у Комуністичній партії, вищих органах влади та управління СРСР та УРСР, інших союзних та автономних радянських республік, крім осіб, діяльність яких була значною мірою пов'язана з розвитком української науки і культури, працівникам радянських органів державної безпеки, відповідним подіям тощо, тощо. Ці всі об'єкти включення до Державного реєстру нерухомих пам'яток України не підлягають.

І можу навести приклад, що за цей період, наприклад, Київською міською і обласними державними адміністраціями було надано перелік з 947 об'єктів, щойно виявлених об'єктів культурної спадщини. І вони були визнані такими, що не підлягають занесенню до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Також, враховуючи, діяльність Міністерства культури і зони впливу вони розповсюджуються на багато сфер культурної діяльності, зокрема це і

музейна сфера, і театральна, і видовищна сфера, я б хотіла навести ті приклади, які реалізують наші заклади, як вони виконують це законодавство. Наприклад, Національний музей історії України в Другій світовій війні (Меморіальний комплекс). Ну по-перше, змінено назву, змінено акценти фокусування від такої сутності радянсько-німецької війни до більш широкого українського аспекту. Повністю замінені виставки, які там зараз проходять. Зовсім по-іншому читаються екскурсії, які там проводяться. Створені нові документально-реліквійні експозиції. Визначено конкретні пріоритети, напрямки розвитку цього закладу, оновлено... осучаснення йде, скажімо так, методів комунікацій і наративу цього закладу.

Якщо говорити про Національний меморіальний комплекс "Висота маршала Конєва", то це, звичайно, перш за все, змістовне зміщення акценту роботи цього закладу. Це виставки, які проводять. Наприклад, "Ми перемогли смерть", "Нацизм не повинен повторитися", зараз буде: "Пекельні цифри та слова у серце б'ють, неначе молот". Це щодо Голодомору в Україні і масових репресій. Тобто змінюються змістовні акценти.

Потім окремо, це діяльність наших театрів, наших цирків. Наші заклади, вони, ну, починають навіть з того, що збирають колективи і роз'яснюють суть закону, що вимагається, що має бути зроблено. Щоб ані у вивісках, ані навіть в музичному супроводі, да, який іде під час постановки, не було відображення тих речей, які суперечать духу цього закону.

Так само в наших філармоніях. Наприклад, Національна філармонія, змінено репертуар, як і в інших закладах. Я не буду перераховувати всі-всі репертуарні заміни, але акцент зараз повністю зміщується на наших вітчизняних відомих, знаменних композиторів, авторах, які мають лунати в наших закладах. Лятошинський, наприклад, да, якого знає весь світ, але не знає України. Тобто така робота, вона проводиться системно.

Якщо говорити, трошки хочу зупинитись. У нас, якщо ви знаєте, є така столиця гончарства Опішня. Це місце, де є і спеціалізована школа-інтернат, де діти навчаються, і заповідник, який присвячений гончарству і взагалі є таким

великим заповідним комплексом. Там проведена значна робота. І дуже вражає те, що не просто перейменування йде від уникнення тоталітарних речей, від радянщини, а підбираються дійсно ті історичні або культурні постаті, які відіграли в цьому, на цій території, в цьому регіоні велику роль. І таким чином, відбувається і патріотичне виховання дітей.

Це, наприклад, ідуть перейменування, тобто заповідник сам працює з громадою для того, щоб і вулиці були перейменовані, а заклади, навіть те, що не стосується роботи напрямку заповіднику, безпосередньо не стосується цієї роботи, було враховано в цьому регіоні. Це Полтавська область.

Потім Національний музей Тараса Шевченка. Ну, тут основний акцент робиться на освітній роботі, освітній просвітницькій роботі. На нових наративах, те, що ми можемо показати які відкриті фонди, також і спільно з Інститутом нацпам'яті там проходили виставки, якщо я не помиляюсь.

Бібліотечні заклади. У сфері підпорядкування Міністерства культури не так багато їх знаходиться, це шість бібліотек, які мають державний рівень. А загалом-то в країні станом на сьогоднішній день приблизно 13 тисяч бібліотек публічних, їх дуже важко вирахувати, тому що вони постійно скорочуються, закриваються, особливо в сільській місцевості. І тут основний акцент роботи – це перевірка фондів тих видань, які зберігаються в бібліотеках, вилучення з... ну, наприклад, тих же збірок Леніна або щось таке і заміна новітньою літературою, а також закупівля для цих бібліотек книжок, які відображають українську історію. І проведення, ну, знову ж таки, це просвітницька інформаційна робота. Тобто бібліотека таким чином стає таким медіатором, центром надання інформації з тих та інших питань.

І якщо ви дозволите, я б хотіла ще відразу, я думаю, що це питання буде, я хотіла б відразу прокоментувати ситуацію з пам'ятником Щорса, щоб відразу про це сказати. Ну, тут, насправді, м'яч на полі Київської міської державної адміністрації, ми очікуємо від них документів. Ми не дуже розуміємо, чому їх немає. Існує рішення Київської міської ради про те, що цей пам'ятник має бути переміщений. Але хотілось би і про це ми весь час спілкуємося з КМДА, що

взагалі-то вони мають подати той пакет документів, який вони мають додати. Зараз це пам'ятник національного значення, балансоутримувачем, знову ж таки, виступає Київська міська державна адміністрація. І їх лист від структурного підрозділу, який опікується питаннями охорони культурної спадщини, саме це рішення, а також рішення консультативного органу при КМДА із визначенням місця, куди він буде переміщений після демонтажу, він, це має зайти до Міністерства культури України.

Ми працюємо в спосіб, який визначений законодавством, я, ну, не бачу жодних перешкод для того, щоб КМДА надало нам ці документи, маючи рішення Київської міської ради, і ця процедура була завершена. Я не хочу говорити про те, що, звичайно, було б добре, якщо вже б приймалося таке рішення, прямо в ньому прописати рішення – ті речі, які мають бути, да, адреса куди цей пам'ятник буде переміщений, таке інше. Цього не містить рішення Київської міської ради, але сподіваємося, що ці документи все ж таки знайдуться.

І що стосується символіки Музею Другої світової війни, меморіального комплексу, це там є питання суто технічного характеру. Я думаю, що пан Володимир знає, що багато роботи з цього приводу теж ведеться, в тому числі яким чином... технічні речі, є багато, скажімо так, пропозицій технічних від різних компаній як це можна переробити, як це можна зробити, ну, в такий прийнятний з технічної точки зору спосіб. Тому я думаю, що це питання, воно теж буде вирішено. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, є запитання до Світлани Валеріївни, прошу.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Я ще тільки додам, користуючись нагодою вашої присутності, якщо є хтось все-таки з Міністерства освіти, справді, оце от кількість бібліотек, які є не підпорядковані безпосередньо Міністерству культури, але, тим не менше, можливо, звернутися через обласні державні адміністрації до органів місцевого самоврядування...

ФОМЕНКО С.В. Асоціацію бібліотек найкраще. Ми це робимо через асоціацію бібліотек.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Є чимало все-таки бібліотек, які досі називаються, ну, там вже не Дзержинського, але, тим не менше, якихось там крупських і так далі. І ми, на жаль, не маємо повної інформації, тобто нам би потрібно було отримати таку інформацію і потрібна була б ваша підтримка із зверненням щодо необхідності якнайшвидшого перейменування таких об'єктів, тим паче, освітнього і культурного характеру.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу.

_____ . Шановна пані Світлана, в мене питання, яке стосується законопроекту про перелік державних свят і пам'ятних дат, який повинен декомунізувати наш календар і взагалі впорядкувати, це вимога Конституції, щоб був такий закон і вимога, яка виконується вже понад 20 років.

В мене питання: чому Міністерство культури не погоджує законопроект, розроблений Інститутом національної пам'яті?

ФОМЕНКО С.В. Тому що ми надсилали свої зауваження, в тому числі юридичного характеру, в тому числі з питань релігійних свят, які пропонуються в цьому законопроекті і ми сподіваємося, що ці зауваження, як мінімум, мають бути розглянуті.

Я можу запропонувати Інституту нацпам'яті провести окрему зустріч з цього питання, вислухати всі сторони, в тому числі релігійні організації, які до нас зверталися. Ми свій висновок давали не на основі нашого хотіння або бажання, як Міністерство культури, а за результатом переговорів з цими, скажімо так, зацікавленими групами, які є в Міністерстві культури. Ми ж

маємо розуміти, що різні групи, і я думаю, що під час зустрічі от недавньої нашої з поляками ми зрозуміли, що різні групи є інтересів, які любіють різні зовсім питання, є національні меншини, є релігійні організації, є експертні ради, тобто і... Також наші зауваження включали суто технічні... не технічні, а юридичні речі. Вони всі були надіслані Інституту нацпам'яті.

І, користуючись нагодою, я все ж думаю, що правильно було б, оскільки і Інститут нацпам'яті – центральний орган виконавчої влади, який реалізує політику в сфері охорони нацпам'яті, Міністерство культури – орган, який формує політику в сфері нацпам'яті все ж таки зібратися разом, переговорити ще раз запросити всіх причетних і все ж таки виносити цей законопроект як урядовий, як спільну позицію уряду.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Якщо можна... зреагую. Зважаючи на те, що цей законопроект, справді, цього року викликав дуже бурхливі громадські обговорення, у нас на майданчику Інституту національної пам'яті відбулося кільканадцять різного роду обговорень за участю представників громадськості, ми отримали 800 чи скільки листів, які стосувалися цього закону. Я би користуючись нагодою, Світлана Валеріївна, пропонував би тоді провести справді обговорення цього законопроекту за участю, зокрема, окремих представників громадськості для того, щоб ми могли почути і думку громадськості. І давайте домовимося, десь ближчим часом проведемо це обговорення.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Прошу, будь ласка, представляйтесь там.

СТАСЮК О. Стасюк Олеся, директор Національного музею "Меморіал жертв голодомору". Я не знаю чи питання до Світлани Валеріївни, чи все-таки до представника Міністерства освіти стосовно музичних шкіл, музичних гуртків і стосовно репертуару, який подається дітям, як видно з соціальних

мереж і батьки скаржаться, що діти починають вивчати музичну грамоту, навчатися музичній освіті з таких пісеньок, як "Во поле березка стояла" і тому подібне. От, і завжди звернення від них, до кого можна звернутися, тому викладачі говорять, що в нас іншого репертуару немає, 10-20 років дітей навчаємо на одному і тому ж самому. Дякую.

ФОМЕНКО С.В. Дякую за запитання.

Трошки лукавлять викладачі, звичайно. Ну, як нам всім відомо, прийнятий новий Закон "Про освіту", який і цілий розділ присвячений мистецькій освіті і це докорінно, скажімо так, змінює ситуацію в цій сфері. Ми рік говорили про цей законопроект, дуже дякуємо, що Верховна Рада його підтримала і прийняла саме в тій редакції, в якій було запропоновано. І він, насправді, визначає формування, в тому числі освітніх програм, які прийдуть на заміну навчальних планів, які на сьогоднішній день існують.

Якщо ми говоримо про музичні школи, знову ж таки, говорю, що вони, як правило, це, за виключенням спеціалізованих шкіл-інтернатів, які в зоні впливу Міністерства культури знаходяться, їх шість, і хореографічне училище, Київське хореографічне училище, це сфера підпорядкування місцевих органів влади, місцевих, комунальних органів влади. В кожному такому органі влади, при кожному органі влади існує методичний центр, який розробляє проекти, програми, навчальні програми для тієї чи іншої школи і обирає те, що... по якій вони працюють, і затверджують як в МОНі, так і в нас, навіть це не затверджувати – так ставлять до відома, якщо так можна сказати.

На сьогоднішній день ситуація змінюється, тому що ці навчальні плани мають бути замінені на освітні програми і кожна школа сама має обирати, що вона викладає, що не викладає. Тобто зараз до... зараз вплинути і є це в Перехідних положеннях, зафіксовано, до речі, тобто дається певний період часу для того, щоб ці зміни відбулися. От, насправді, проблема існує така, що, ну, через те, що методичні центри не працювали довгий час, ну, будемо відвертими, да, не розробляли нові посібники, нові матеріали навчальні, то

відповідно і вчили по тому, що було. Іноді самі викладачі, самі директори шкіл цих, вони не зацікавлені в зміні репертуару, тому що, ну, це треба щось робити, це нові нотні матеріали закупувати і таке інше. Зараз, коли йдуть освітні плани, то той чи інший заклад сам буде обирати, чому навчати, в тому числі за пропозиціями, ну, і за бажанням тих дітей і тих батьків, які зможуть мати голос при прийнятті таких рішень.

Що ми робимо на своєму рівні на виконання цього закону. Це зміна повністю формату Національного методичного центру, який зараз є, така організація, який має отримати роль суто розробки таких методичних рекомендацій і щодо цих освітніх програм. І ми, ну, це вже зафіксували, що це має відбутись, так само, як, от, мають звучати українські композитори, українські автори, так само це має перейти і до самих шкіл.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Є ще запитання? Немає? Я хотів би зараз надати слово народному депутату Руслану Сидоровичу, який присутній тут. Йому треба зараз буде йти в справах. Тому я хотів би зараз йому надати слово.

СИДОРОВИЧ Р.М. Дякую за надане слово.

Насправді, захід є дуже важливий. І я бачу, що людей прийшло чимало. Важко народжувався цей закон, ще важче він виконується. Але на чому я хотів би акцентувати увагу і десь частково це питання вже зачіпалось.

Питання перейменувань населених пунктів, питання репертуарів музичних шкіл, питання наповненості бібліотек, питання оздоблення будівель і подібні інші речі, так, всі вони, ці всі речі, вони зачіпаються законом. Це все насправді певні елементи тієї самої гібридної війни, яка ведеться проти нас.

Ні для кого не секрет, що наш північний сусід вкидає чималі кошти для пропаганди так званого русского мира. І ми бачили спроби там повернення цих назв. Це ж абсолютно повністю невіпадкові речі. І тут дуже важливий елемент для якісної декомунізації. Це не тільки, що, безумовно, є необхідно,

перейменування, зміна, демонтування пам'ятників і так далі, це є просвітницька робота, тому що це насправді є дуже великий провал і дуже велика проблема. У зв'язку з цим у мене є запитання, я не знаю, от, кому його більш адресніше направляти: чи до Міністерства культури, чи до Міністерства освіти, але в будь-якому випадку до Кабінет Міністрів точно. Чи є відповідно затверджена просвітн... я підкреслюю, не в контексті освіти, просвітницька програма для того, щоб роз'яснювати громадянам, в чому полягає небезпека, в чому була шкода комуністичного режиму; в чому полягає небезпека його повернення. І це не можна зачіпати тільки... Ну хто може відповісти на це запитання: чи є така програма, чи є під неї якесь фінансування і як ми рухаємося в цьому напрямку, тому що без цих речей ми будемо збирати ці столи і далі у нас буде маса проблем не вирішених.

ФОМЕНКО С.В. Я частково можу відповісти на це питання, що стосується. Це є на виконання Указу Президента про патріотичне виховання дітей та молоді.

СИДОРОВИЧ Р.М. Це не тільки дітей та молоді.

ФОМЕНКО С.В. А в Міністерстві культури окремо є... тобто ми поступово делегуємо функцію розподілу фінансів тим установам, що мають це робити, бо це не міністерство має робити маємо формувати політику. Але є окрема програма, яка на патріотичне виховання у нас розраховане, і за якою реалізуються... я просто з собою сюди не брала цей перелік, тому що не думала, що про це буде мова, про ці проекти, які реалізуються саме в рамках роз'яснювальної роботи, от і надання от такого українського змісту тим речам, які ми перейменовуємо, і що ми робимо. Я можу, якщо ви хочете, надіслати в робочому порядку ті заходи, які були реалізовані в 16-му, ну, і за дев'ять місяців 2017 року, це великий перелік заходів. Частково вони реалізуються Міністерством культури, безпосередньо частково через експертну раду, яка...

експертна рада незалежна від Міністерства культури, яка обирає на конкурсні основі ті чи інші проекти. Якщо я не помиляюсь у цьому році мільйон гривень вже було реалізовано на цю суму, цих проектів.

Це частково, я думаю, що є відповіддю на це запитання. Ну, і плюс, всі інші, ну, тут сама реалізація, да, цих речей, це все ж таки більше Інститут нацпам'яті.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Так, власне, продовжуючи Світлану Валеріївну, це головне завдання, по суті, і місія Інституту національної пам'яті, от, і ми намагаємося цю місію виконувати в міру наших можливостей. Але наші можливості, між іншим, обмежені і ресурсами, на жаль. І я хочу наголосити, що починаючи з 2014 року, на жаль, в нас зовсім не... на жодну копійку не було збільшено бюджет на реалізацію наших заходів, 3,5 мільйони – це те, що ми отримуємо на такого роду інформаційно-просвітницьку роботу, 3,5 мільйони можна порівняти, що навіть на якісь окремі заходи, які часом проводяться, якісь фестивалі одноразові коштують 6-7 мільйонів і це можна побачити навіть в бюджеті, проекті бюджету на цей рік, натомість 3,5 мільйони – це на всю діяльність Інституту національної пам'яті протягом року.

Ми зверталися до бюджетного комітету, до Міністерства фінансів з пропозицією цього року збільшити цю цифру мінімум ще хоча б на 5 мільйонів для того, щоб ми могли нормально розгорнути свою діяльність і сподіваємося тепер вже на підтримку народних депутатів, які, голосуючи новий бюджет на 2018 рік, звернуть на це увагу, тому що в інакшому випадку реалізовувати такі завдання, про які ви кажете з таким дрібним, насправді, ресурсом буде дуже важко.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Шановні колеги, я хотів би ще надати слово для виступу всім представникам міністерств, які зараз зареєструвалися до участі в круглому столі. І я думаю, що ми таким чином зробимо, в нас є представники

Міністерства юстиції, Міністерства освіти і науки, Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Я ще... які, може, я пропустив ще якісь? Здається, все. Я би хотів би тоді надати представникам від міністерств можливість виступити і далі уже, будь ласка, за бажанням, якщо буде бажання, зголошуйтесь, хто має бажання виступити.

Від Міністерства юстиції, будь ласка, пан Китрар Віталій Сергійович завідує сектором контролю та роботи з реєстрами управління, реєстрації громадських формувань друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентства департаменту державної реєстрації та нотаріату Міністерства юстиції України. Прошу, будь ласка,

КИТРАР В.С. Дякую за слово. Я розпочну свій виступ з того, що розділю його на дві частини. Одна частина буде відповідати більш законодавчим нормам. Тобто на виконання статті 3 Закону України про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів міністерством, Постановою Кабінету Міністрів від 27.05.15 року № 354 був затверджений Порядок прийняття рішень щодо невідповідності діяльності, найменування або символіки, і юридичних осіб, політичних партій та інших громадських об'єднань.

На виконання цього порядку Міністерством юстиції було прийнято два накази. Одним наказом було створено комісію з питань дотримання Закону України про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів, а іншим було затверджено положення про цю комісію.

До складу цієї комісії увійшли представники інституту національної пам'яті, Інституту держави і права імені Корещького, Національної академії наук України, Національного інституту стратегічних досліджень і Національної академії правових наук України.

Значить, відповідно до пункту 1 Розділу II Положення про цю комісію основним завданням комісії є проведення правової експертизи стосовно

юридичної особи, політичної партії та інших об'єднань громадян на відповідність її діяльності, найменування або символіки вимогам Закону про декомунізацію. За рішенням цієї комісії приймається правовий висновок про невідповідність діяльності, найменування або символіки юридичної особи. І вже на підставі цього висновку голова комісії подає на затвердження міністру юстиції. І в 10-денний строк з дня прийняття рішення про невідповідність діяльності Мін'юст звертається з позовом до суду про притягнення, про припинення діяльності цієї юридичної особи, яка вже порушила закон.

У частині організаційного забезпечення комісії слід зазначити, що Міністерством юстиції здійснюється постійний моніторинг реєстрів на предмет порушення закону. За результатами здійсненого моніторингу відповідними підрозділами Мін'юсту готується матеріальна та доказова база для проведення засідання даної комісії. Протягом існування закону і власне комісії були підготовлені висновки стосовно наступних юридичних осіб, зокрема і політичних партій.

Перше, що необхідно зазначити, це діяльність Комуністичної партії України. Ви знаєте, це дуже така велика партія, вона була зареєстрована... у минулому, так. І у цієї партії була невідповідність статуту, найменування та символіки вимогам закону. Було прийнято правовий висновок по цій Комуністичній партії, і на основі цього правового висновку Мін'юст звернувся до суду, наразі тривають судові, ведуться судові дебати і судові засідання з приводу цієї партії. І станом на 10.10.17 року Міністерством юстиції було подано касаційну скаргу щодо діяльності Комуністичної партії України і тривають судові процеси на сьогоднішній день.

Також було прийнято правовий висновок стосовно Комуністичної партії (оновленої) про припинення діяльності. І 30.09.15 року Постановою окружного адміністративного суду міста Києва позов було задоволено повністю, тобто діяльність цієї партії була припинена.

Також, що стосується іншої партії, це є Комуністична партія робітників і селян, вона так називалась. У неї була невідповідність статуту та

найменування вимогам закону. Значить, 30.09.15 року Постановою окружного адміністративного суду міста Києва позов задоволено, діяльність політичної партії було припинено.

Далі, Соціалістична партія України. У неї була невідповідність символіки вимогам закону. Значить, Міністерство юстиції звернулося з позовом до суду про припинення діяльності політичної партії, але 06.10.16 року ухвалу окружного адміністративного суду міста Києва позов було залишено без розгляду в зв'язку з тим, що партією у добровільному порядку було усунуто невідповідність символіки політичної партії нормам закону. Значить, окрім того, за результатами засідання підготовлено правові висновки про невідповідність діяльності найменування або символіки вимогам закону таких організацій, як: первинна організація "Комуніст" села Комуніст Ровенської селищної ради Харківської районної організації Партії регіонів. У них була невідповідність найменування вимогам закону.

Рішенням Харківського районного управління юстиції було припинено діяльність первинної організації "Комуніст" села Комуніст Харківської районної організації Партія регіонів Харківської області.

Щодо іншої – це була первинна організація, Леніна, 98 Партія регіонів. У них була невідповідність найменування... найменування вимогам закону. За позовом Міністерства юстиції, значить, постановою від 22.04.2016 року окружного адміністративного суду міста Одеси позовні вимоги Міністерства юстиції було задоволено в повному обсязі.

Також би хотілось звернути увагу на те, що під час розгляду вищезазначених справ судами було неодноразово підтверджено невідповідність діяльності найменування символіки політичних партій вимогам закону. Тобто суди переважно приймають доводи Міністерства юстиції з приводу невідповідності найменування і взагалі порушення Закону про декомунізацію.

Другим таким моментом є припинення діяльності друкованих засобів масової інформації. Згідно з моніторингу, з реєстрів було виявлено і на

сьогоднішній день припинено діяльність таких засобів друкованих засобів масової інформації. Значить, позов Міністерства юстиції до засновника газети "Ленінський прапор" Олександрівського міського комітету Комуністичної партії України про припинення діяльності друкованого засобу масової інформації. Станом на 25.01.2017 року Кіровоградським окружним адміністративним судом позов задоволено повністю. Випуск газети припинено.

Далі. Газета "Шлях до комунізму" Києво-Святошинської районної організації Комуністичної партії України. Значить, постановою Київського окружного адміністративного суду від 16.08.17 року позов задоволено повністю. Випуск газети припинено. Ну, і тут є ще багато, перелік всіх цих друкованих засобів масової інформації. Судові рішення, судові розгляди, вірніше, призначені на майбутнє і будуть розглядатись найближчим часом.

Стосовно цієї роботи, яка підготовлена. От, до нас звертаються. До Міністерства юстиції звертаються громадяни з пропозиціями того, що деякі юридичні особи, на їхнє бачення, порушують закон. І на сьогоднішній день вже підготовлені і зібрані всі матеріали і вся доказова база дев'яти юридичних осіб, це стосовно звернень громадян, і будуть винесені найближчим часом на засідання комісії для прийняття відповідного рішення.

Також додатково хотілось би проінформувати учасників круглого столу, що за результатами проведеного в 2017 році моніторингу, попередньо виявлено на приведення у відповідність до закону найменування 2 тисячі 262 юридичних особи, тисяча 290 громадських формувань і 92 друкованих засоби масової інформації. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Є запитання до Міністерства юстиції? Прошу, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Лише прохання відновити роботу цієї комісії і щоб ми регулярно зустрічались. Тому що робота, насправді, ще є. Але, як я і зазначив,

в 2017 році ми не провели жодного засідання.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу, будь ласка. Так, давайте, ви, а потім ви. Тільки представтесь, будь ласка.

КУЛИК О.С. Кулик Олена Сергіївна, начальник відділу забезпечення роботи колегіальних органів, Міністерство економічного розвитку. У мене таке, можливо, риторичне запитання. Можливо, є відповідь? У вас на сторінці 5 в інформації містяться назви організацій, які саме, ну, тут написано, в квітні 2017 року, були винесені комісією, як, наприклад, громадська організація "Радянський Союз".

А у вас пропонується також створення музею монументальної пропаганди СРСР. От, якщо вони будуть подаватись в Міністерство юстиції на реєстрацію, як воно буде розглядатись? Чи суперечить воно, чи містить воно символіку.

КИТРАР В.С. Це питання мені?

КУЛИК О.С. Так, до Міністерства юстиції.

КИТРАР В.С. Я зрозумів...

КУЛИК О.С. Тобто Радянський Союз, ну, неможливо...

КИТРАР В.С. Дивіться, якщо...

КУЛИК О.С. А як буде розглядатися тоді музей монументальної пропаганди СРСР?

КИТРАР В.С. Дивіться, це стосовно тих документів, які ви подасте на

реєстрацію, тому що у нас є відділ, який займається безпосередньо правовою експертизою, який проводить документи, які йдуть на реєстрацію. І якщо вони не будуть відповідати законодавству, у тому числі Закону про декомунізацію, то звісно вони не пройдуть експертизу і вам буде відмовлено у реєстрації.

КУЛИК О.С. Тобто лише використання означення "радянський", "СРСР" воно не є базою чи основною підставою для задоволення або незадоволення?

КИТРАР В.С. Дивіться, якщо виникають такі ситуації, ми направляємо відповідні листи до Інституту національної пам'яті, який надає роз'яснення з приводу використання певних висловів, там "радянський", "комуністичний" і так далі. І згідно цих листів можна бачити, чи відповідають ці документи, чи порушують вони закон, чине порушують закон.

КУЛИК О.С. Тоді у мене ще, будь ласка, питання, оскільки у положенні про Інституту національної пам'яті раніше містилися конкретні повноваження до оцінки символіки. Наразі... Оцінка, чи є певне визначення, символіку, яка пропагує, ну і там по тексту закону. Наразі ми дивилися просто декілька редакцій положення на сайті...

В'ЯТРОВИЧ В.М. У нас не було ніколи такого положення.

КУЛИК О.С. Ну, "Ліга" видавала якесь, да, можливо там саме перше. Ну, в "Лізі" міститься положення саме перше...

В'ЯТРОВИЧ В.М. Не знаю, добре це чи зле, але окремо положення ми такого ніколи не мали і відповідно наші повноваження є окреслені виключно власне цими статтями закону, про який ми зараз говоримо.

Що стосується музеїв, то закон якраз містить чіткі винятки, які

стосуються використання цієї символіки з освітньою і культурною метою, тобто в музеях можна виставляти зразки цієї культури радянського періоду і так далі. Тобто тут я певен, що якихось проблем не повинно бути, адже нашим завданням цим законом є не просто викреслити і забути ці сторінки комуністичного минулого, а навпаки їх зберігати і показувати як щось таке, що не повинно бути. І власне місія цього музею, в який, я сподіваюся, дуже скоро переселиться товариш Щорс, якраз і полягатиме у тому, щоб показати, яким чином радянська пропаганда діяла на суспільну свідомість, і через це зберегти окремі зразки цієї монументальної пропаганди Радянського Союзу.

КУЛИК О.С. Так. Але ж питання не в тому, що виставляємо, а суто юридичне. При реєстрації, оскільки Мін'юст розглядає саме використання позначення в назві юридичної особи. Та сама проблема в Міністерстві економічного розвитку при експертизі знаків для товарів і послуг. Саме позначення "soviet" – советське, радянське. Тобто чи враховуєте ви саму діяльність, напрям діяльності цієї юридичної особи? Ну, от в цьому питання, чи залеж... досить лише використання цього слова в назві юридичної особи при прийнятті рішення.

КИТРАР В.С. Дивіться, ну, тут питання яке? Тут ще можна звернути увагу... Ви маєте на увазі символіку чи як? Я просто не можу зрозуміти.

КУЛИК О.С. От ви... так. Оскільки, дивіться, от, наприклад, Громадська організація "Радянський Союз", яку от ви наводите як приклад, тобто назва "Радянський Союз" в громадській організації ви визначаєте те, що вона протирічить закону.

КИТРАР В.С. Да, да.

КУЛИК О.С. От, ми говоримо про Музей монументальної пропаганди

СРСР подається на реєстрацію юридична особа.

_____. *(Не чути)*

КУЛИК О.С. Ну, СРСР – те саме використання символіки. Як буде Міністерство юстиції розглядати, якщо буде подаватися?

КИТРАР В.С. Ну, дивіться, тут, тут питання яке? Якщо в назві юридичної особи є символіка чи ті слова, які відносяться, які порушують саме Закони про декомунізацію, то, звісно, воно не буде реєструватися.

КУЛИК О.С. Тобто таку юридичну особу неможливо буде зареєструвати?

КИТРАР В.С. Ну, звісно. Вам буде відмовлено в реєстрації однозначно.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Є запитання? Прошу, будь ласка. Тільки я дуже прошу давайте коротко і питання, і відповіді, бо у нас ще багато виступаючих.

КОГУТ А.А. Так, дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

КОГУТ А.А. Андрій Когут, директор галузевого Державного архіву Служби безпеки України.

Тут скоріше таке прохання до Міністерства юстиції як установи, яка фактично керує Укрдержархівслужбу з тим, що декомунізація – це не тільки один закон, це більше законів, це Закон про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму і відповідно до цього закону

Державна архівна служба мала би внести також певні зміни і в підзаконні акти, якими керуємося також і ми. Це було би для нас дуже помічне в нашій роботі і я думаю, що не тільки в нашій, але й в багатьох інших і галузевих архівів, і також державних архівів як обласних, так і центральних.

Ця робота, як ми бачимо, по підзаконних і інших нормативних актах поки що не зовсім проведена. Хотілося, щоб все ж таки цей гештальт закритий. Дякую.

КИТРАР В.С. Так, звісно, ваші пропозиції будуть враховані.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу, вас, будь ласка.

ГОЛОВЕНКО Р. Дякую. Роман Головенко, Інститут масової інформації. З приводу судових проваджень щодо припинення випуску друкованих ЗМІ, чи можете прокоментувати, наскільки активно засновники цих друкованих ЗМІ, взагалі чи вони приходять у суди, чи може, ну... Тому що знаємо, що є дуже багато друкованих видань, які формально зареєстровані, але вони вже не виходять. Тобто може там засновники і забули, що у них є друковане видання щось типу "Прапор комунізму" або на кшталт того, і відповідно просто як таке видання висить у реєстрі, але воно не виходить по факту газета. Чи це активні все-таки ті, які видаються друковані видання, які продовжують друкуватися і заперечують проти того, щоб їх ліквідували?

КИТРАР В.С. Дивіться, значить у цьому контексті з Міністерства юстиції направляються відповідні листи до цих установ, організацій, будь-то там ЗМІ чи юридична особа щодо надання пояснень на виконання закону. Ми там пишемо, що чому не виконали закон, чому не перейменувалися, чи чому там не змінили символіку і так далі. І юридична особа, вони дають відповідь проте, що ми там виконаємо, ми все зробимо, і на цьому воно як би завершується. Якщо не виконується вимога, то звісно питання виноситься на

комісію і далі уже по процедурі приймається рішення, суд і так далі. Якщо вони виконали термін, то звісно уже немає предмету як би винесення цього питання на комісію, тому що вони вже перейменувалися, скажемо так, чи там поміняли символіку, то вже не виноситься питання на комісію.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Якщо питань більше до Міністерства юстиції немає, то я тоді хотів би зараз надати слово представникам Міністерства освіти і науки. Прошу вас, Рибалко Алла Вікторівна, заступник директора департаменту вищої освіти. Прошу вас, будь ласка, пані Алла.

РИБАЛКО А.В. Дякую.

Доброго дня, шановні колеги. Звісно, Міністерство освіти і науки вже у кожному виступі згадувалось, і ми не стоїмо осторонь від виконання цього закону. І я, оскільки коротко хочу виступити, я, напевно, окреслила б три напрями, в яких працює міністерство, для того, щоб виконати цей закон.

Перше. Це перейменування наших закладів освіти. Вищі навчальні заклади 44 вже перейменувались ті, які у сфері управління Міністерства освіти і науки, професійні заклади – близько 30. Перейменуванням шкіл і дошкільних закладів займаються органи місцевого самоврядування.

І зразу я хочу колезі відповісти з приводу бібліотек. Ну, в підпорядкуванні Міністерства освіти немає бібліотек. Це майже всі вони на балансах органів місцевого самоврядування.

_____ . І за музичні школи запитання.

РИБАЛКО А.В. Що? Ой, вибачте, да-да, за музичні школи. Ну, так само і музичні школи. Також у нас немає. Це перший напрям.

Другий напрям, це списання з балансу наших установ, закладів вищої освіти, наукових установ символічних пам'ятників або меморіальних дошок,

які перебувають на балансі. Не можу сказати, що це дуже простий процес. Бо різне ставлення до цього інколи буває навіть в самих закладах вищої освіти. Але, звісно, ми це робимо.

Ну, і третій напрям, який, напевно, самий найголовніший, це зміст освіти. Це те, який прямий наш обов'язок, оскільки Міністерство освіти і науки формує освітню політику і в закладах середньої освіти, і в дошкільних закладах, і в закладах вищої освіти, і в усіх інших.

Міністерством освіти затверджено нові програми для 10-11 класів з "Всесвітньої історії", з "Історії України", які вже розроблені відповідно до Закону про декомунізацію. І, оскільки я працюю в департаменті вищої освіти, зараз проводиться у нас реформа і вищої освіти, і Закон про освіту був прийнятий всією системою освіти.

Розробляються нові стандарти, за якими будуть формуватись нові освітні програми, розробляються навчальні плани. І ці стандарти зовсім нового покоління. Я говорю про стандарти вищої освіти. І вони розробляються на компетентісній основі.

Так от, ми наполягаємо, при розробленні цих стандартів ми можемо тільки рекомендувати науково-методичним комісіям, які розробляють ці стандарти, які компетентості треба як обов'язкові визначати. І ми рекомендуємо кожній науково-методичній комісії, майже спілкуємося з кожною, щоб вони ті компетентності, які відповідають за громадянську свідомість, за підготовку фахівців саме і у вихованні цієї компетенції, щоб вони включали як обов'язкову.

І знову ж таки, не хочу сказати, що все так дуже райдужно, і ми виконуємо стовідсотково, оскільки ви розумієте, людський фактор завжди працює і не завжди це йде дуже просто на місцях, навіть при формуванні нових стандартів нового покоління є різні думки, які ми маємо враховувати. Але все ж таки я думаю, що це все буде доведено до кінця, до свого логічного кінця. Дякую вам.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу, якщо є запитання до Міністерства освіти і науки. Якщо запитань немає тоді, я хотів би зараз надати слово представнику Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Будь ласка.

_____. Дякую за надане слово.

Доброго дня, шановні присутні, колеги! Я буду дуже коротко, я озвучу ситуацію, яка вплинула в зв'язку з прийняттям Закону про декомунізацію засудження режиму на законодавство в сфері торгівельних марок, про що вже от пан В'ятрович згадував, ситуацію, я її озвучу дуже коротко.

Перш за все, після прийняття цього закону наше законодавство про охорону прав на торгівельні марки не знаю, які для товарів і послуг були внесені відповідні зміни і суперечність заявленого позначення на реєстрацію в якості торгівельної марки Закону про декомунізацію стала прямою підставою для відмови в такій реєстрації. Тому ці торгівельні марки, про які упоминав пан В'ятрович, це були марки, які були подані ще в... наприклад, "Советский пломбир" це марка, яка була подана в 2013 році і була зареєстрована ще до прийняття цього закону. Таким чином, навіть при процедурі публікації заявленої... заявки на торгівельну марку ми маємо обов'язково публікувати всі подані заявки навіть до винесення рішення про відмову на цій підставі. Ми закриваємо для того, щоб не порушувати цей режим з боку нашого органу як адміністративної процедури, ми закриваємо цю символіку для того, щоб її не відтворювати. Заявки, які суперечать цьому закону, їм відмовляється в реєстрації.

Але я хочу звернути увагу і, можливо, порадитись з шановними присутніми, торгівельні марки не обов'язково підлягають реєстрації для того, щоб вони використовувались фактично на ринку. Тому факт використання Міністерством економічного розвитку не відслідковується, тому що це виходить за межі наших повноважень, це приватна власність. І таким чином, ці регуляторні норми щодо заборони використання, вони впливають на ситуацію, яка має у нас станом на сьогодні. У нас на сьогодні всі заявки, які

суперечать, їм відмовляють в реєстрації, але ж є знаки, які знаходяться у державному реєстрі, які були зареєстровані до прийняття цього закону. Оскільки свідоцтво на торгівельну марку діє протягом 10 років і може продовжуватися із за клопотання власника, то відповідно ці знаки знаходяться в реєстрі.

Ми свого часу після прийняття цього закону проводили роз'яснювальну роботу, дуже багато, повірте, юридичних осіб до звертання і такі яскраві приклади, мабуть, ви їх всі знаєте вони на слуху. Це, наприклад, перейменування... добровільне перейменування, щоб не суперечити цьому закону таких відомих підприємств як наприклад, був "Артемовск Вайн", "Артемовск Вайнери", ви знаєте, як вони зараз називаються "Артвайнері" вони добровільно ми з ними провели дуже таку суттєву роботу. Таким чином випускає, наприклад, свій напій сьогодні "Київський завод шампанських вин", мабуть, ви бачили як вони перейменовували... як вони змінили торговельну марку.

Але я хочу сказати, що перейменування торговельної марки як такої не є можливим, оскільки наші всі підстави для реєстрації, підстави для анулювання це норми міжнародного законодавства, вони уніфіковані і вносити будь-які зміни вже зареєстровану марку не видається можливим абсолютно це буде суперечити міжнародним нормам. Тому коли власники звертаються до нас з продовженням знака є така символіка ми їм роз'яснюємо всі негативні наслідки такого продовження. І хотілось би... раніше ми також мали на меті звертатися до Інституту національної пам'яті, для того щоб отримати висновок фахівців з цього питання і, можливо, таким чином брати цей висновок за підставу для відмови у продовженні. Тому що зараз у нас немає ніяких важелів впливу, але оскільки власники розуміють, що вони не мають права використовувати марки на ринку, маркувати цими марками товар, то вони добровільно просто не продовжують дію своїх свідоцтв, які містять оцю символіку.

Якщо коротко, то це все. І я відповім на питання, якщо вони будуть.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Прошу, будь ласка, чи є запитання? Запитань наразі немає.

Шановні колеги, ми, якщо, я ще раз кажу, нікого не забув, всім представникам міністерств ми надали можливість виступити. У нас ще є представники інших органів державної влади, у нас ще є Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, принаймні реєструвалися. Є, так. І так само Державний комітет з телебачення і радіомовлення. Я так розумію, що з державних органів це все. Чи є ще представники?

Тоді давайте, я пропоную такий механізм: у нас лишається 10 хвилин до короткої перерви на каву, 15-хвилинної, тому я думаю, що якраз у нас вистачить часу для того, щоб дати слово представникам вище названих двох інституцій, після цього – перерва на каву, після цього – у нас презентація від Лабораторії законодавчих ініціатив, і ми продовжимо нашу роботу, у нас час є до 17.15. Тобто всі, хто хоче виступити в обговоренні, будь ласка, у вас буде можливість після перерви це зробити.

Тому зараз я хотів би надати слово Кіфлюку Роману Миколайовичу від Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Прошу, будь ласка.

КІФЛЮК Р.М. Доброго дня. Я коротко, в принципі, у матеріалах є основна наша інформація.

Ще, як тільки був ухвалений закон, ми одразу почали інформувати мовників про те, що ми будемо здійснювати моніторинг і почали здійснювати такі моніторинги, інформувати їх про ознаки порушень законодавства. Тобто коли закон набрав чинності, щоб вони вже чітко володіли, що не можна показувати, а що можна. І коли в 2015 році закон набрав чинності, ми запровадили регулярні щотижневі моніторинги з цього приводу. І якщо виявляли порушення, і це порушення було у межах компетенції Національної ради, вживали заходи до порушників. Якщо це стосувалося фільмів, то ми зверталися з відповідним зверненням до Держкіно. Наразі ці моніторинги

залишаються регулярними, правда, не щотижневими, а щомісяця ми робимо такі моніторинги. І слід зазначити, що такі моніторинги йдуть якраз разом у пакеті з заборонаю трансляції фільмів країни-агресора. Наразі уже Держкіно уже заборонило 585 фільмів, ну тобто анулювало прокатні посвідчення на право розповсюдження і ретрансляції.

Щодо санкцій за передачі, то така значима санкція була минулого року до ТРК "Гамма-Консалтинг". Навесні лідер Компартії Петро Симоненко здійснював ряд таких передач, де він дуже активно популяризував Комуністичну партію і зокрема заперечував там всі інші історичні події, які відбувалися в Україні і зокрема під час Другої світової війни. За результатами перевірки Нацрада застосувала санкцію "попередження" і в принципі ця санкція вплинула на не продовження ліцензії цієї телерадіоорганізації.

Ще також хочу звернути увагу, що наразі можливості Національної ради не є безмежними і, на жаль, усі телерадіоорганізації ми не можемо моніторити. Тому, якщо ви бачите порушення законодавства у телеєфірі, повідомляйте, ми будемо оперативного вживати заходів. І до того ж якраз у бюджеті на наступний рік передбачені кошти на модернізацію моніторингового центру Національної ради, який дозволить нам розширити наші можливості, зокрема запровадження різного програмного забезпечення, за допомогою якого можна буде за символікою шукати там певних порушників, тобто за ознаками. І також, що було, до речі, у нашому звіті не зазначено, ми регулярно здійснюємо моніторинги мовлення телерадіоорганізацій в дні пам'яті. Якраз про ті дні пам'яті, про які Володимир Михайлович згадував, у нас є положення про мовлення у дні скорботи та дні пам'яті. І згідно з цим положенням мовники мусять в такі дні внести зміни до сітки мовлення, ми за цим пильно слідкуємо і за найменші порушення вживаємо заходів, зокрема санкції, попередження.

І наразі те, про що мова йшла: про популяризацію і пропаганди, саме якраз просвітницьку діяльність, наразі дуже є активна... починається робота щодо медіаграмотності. Вона стосується в першу чергу фейкових новин. Але

відповідно з тих фейкових новин і народжуються якраз ті, скажімо так, невідповідності ставлення людей до історичних подій, якраз чому і чиниться супротив. Звісно, це якраз теж уже згадувалась та думка, що воно є поєднано з тою гібридною війною, яка зараз ведеться в Україні. Наразі дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Чи є запитання? Прошу, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Хочу подякувати, власне, за дотримання, власне, таких днів жалоби на радіо та телебаченні. Це цього року стало дуже помітним і справді дотримується, і це допомагає нам в нашій інформаційно-просвітницькій роботі, тому що навіть сама поява свічки на телеканалах спонукає людей чекати, шукати, що саме сталося. І буквально за останній рік кількість запитів за цією інформацією по конкретних датах, які позначені на телерадіокомпаніях, дуже зросла. Тобто це насправді дуже дієвий спосіб. Дякую.

КІФЛЮК Р.М. Наразі теж вам дякую, що ви врахували наші пропозиції в законопроекті, тому що коли чітко зазначено, що мовники мають робити, то відповідно їм легше виконувати, Національній раді контролювати цей процес. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Ще є питання? Якщо питань немає, то я хотів би зараз уже надати слово Богдану Черваку, першому заступнику голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України. Прошу, пане Богдане.

ЧЕРВАК Б.О. Дякую, пане Андрію.

Буквально кілька слів про інформаційну складову реалізації цього закону. Тут нам роздані матеріали, в яких є результати дослідження Центру

Розумкова. Так от, 58 відсотків громадян підтримують засудження націонал-соціалістичного нацистського режиму 1933-1945 років, 52 відсотки громадян, які підтримують засудження комуністичного тоталітарного режиму, заборону використання та пропаганди його символіки. Тобто соціологія показує, що українці, в принципі, позитивно налаштовані на сприйняття і на виконання цього закону. І, очевидно, що це є результат певної інформаційної кампанії, яку проводили центральні органи виконавчої влади спільно з Інститутом національної пам'яті.

Коли до сфери управління Держкомтелерадіо належали державні телерадіокомпанії, зокрема, обласні ОДТРК, ми разом із Інститутом національної пам'яті запровадили дуже хорошу практику, яка, на мою думку, дала цей позитивний результат, тобто Інститут національної пам'яті дуже оперативно до відповідних подій розробляв методичні рекомендації, які надсилалися в обласні ОДТРК і які там виконувалися. І це давало змогу говорити правду про ті чи певні історичні події однією мовою як на сході України, так і на заході України. І це велика подяка за це, звичайно, Інституту національної пам'яті.

Відповідно до ухваленого Верховною Радою закону, Державний комітет здійснює, запроваджує... запровадив дозвільну систему щодо надходження із країни-агресора, тобто Російської Федерації книжкової продукції. Тобто сьогодні я можу, ну, стовідсотково гарантувати, що офіційним шляхом жодна книжка, яка надходить із Росії, не порушує закон, про який ми сьогодні говоримо. Останній дозвіл, який ми не надали, ми, зокрема, надали дозвіл на ввіз на територію України книжки російського фашиста з православним таким забарвленням Чапліна. І мені здається, що цей закон принаймні впорядкував ту сферу реалізації закону. Хоча, звичайно, контрабандним шляхом спостерігається надходження в Україну певної друкованої продукції з Російської Федерації. Але це вже питання до силових органів. Бо і тут, напевно, треба наводити порядок. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Богдане.

Чи є запитання? Якщо запитань немає, то, шановне товариство, у нас тоді оголошується перерва на каву на 15 хвилин.

В 15.45 продовжимо нашу роботу. За проведення перерви на каву і за організацію кави дякую "Лабораторії законодавчих ініціатив", за цю люб'язно надану можливість. Дякую.

_____що це робота, яка почалась заздалегідь, що це там сама робота над розробкою цих законів тривала там, ну, умовно можна сказати, з 2010 року, коли Центр дослідження визвольного руху починає міжнародні програми з вивчення аналогічного досвіду в країнах Центральної та Східної Європи, які уже пройшли цей досвід, уже пережили цей шлях. Ну, і тому ці всі моменти були враховані, проаналізовані, щоб провести процес декомунізації в Україні максимально безболісно і максимально ефективно.

Також після Революції гідності планування почалось на рівні парламенту, на рівні уряду. І, наприклад, питання політики національної пам'яті були включені до одного із розділів Коаліційної угоди, яку підписали парламентарі восьмого скликання, а також до плану заходів з виконання програми діяльності Кабміну та Коаліційного угоди в 2015 році, плану законодавчого забезпечення реформ в Україні і плану дій Кабінету Міністрів на 2016 рік уряду Яценюка. На жаль, наступного року в аналогічний план уряду Гройсмана питання політики пам'яті вже не увійшли. Мабуть, вони подумали, що реформа вже реалізована і більшою мірою потрібних заходів уже виконано.

Отже, ми знаємо, що 9 квітня 2015 року Верховна Рада проголосувала за декомунізаційний пакет законів, який складається з 4 законів. Тут ми переважно говоримо про останній із перелічених тут, але це також ще Закон "Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті", "Про увічнення перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 39-45 років", "Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного

тоталітарного режиму 17-91 років" та відповідно цей, який ми вже обговорювали у першій частині.

Якщо коротко описати, що собою представляє цей декомунізацій пакет законів і які зміни відбуваються у публічному громадському житті, в житті держави, то боротьба за незалежність України у ХХ столітті відповідно визнається правомірною та легітимізується статус учасників цієї боротьби. Загальносвітовий термін "Друга світова війна 39-41 років" вводиться замість радянського кліше "Великої Вітчизняної війни 41-45 років". 8 травня ми святкуємо тепер День пам'яті та примирення, 9 травня – День перемоги над нацизмом. Відкривається доступ до всіх архівів радянських репресивних органів. А радянські позначки "Секретно" і "Совершенно секретно" стають недійсними. Тоталітарні радянські (нацистські) режими визнаються злочинними. Передбачається кримінальна відповідальність за їх пропаганду. А пам'ятники і топоніми, що мають відношення до культу тоталітаризму перейменовуються і демонтовуються.

Відповідно щодо імплементації останнього пункту, він має найбільше питань і проблематики, ну, власне, ми про це вже трошки поговорили. Але варто зауважити, що один із основних принципів перейменування, це, власне, був той, що ключові рішення щодо перейменувань, які є нові назви обирати, як, ось в яку сторону мислити, вони вирішувались на місцях. Тобто мали бути проведені громадські слухання і на них мали бути прийняті відповідні рішення.

Що, власне, перейменовувати і демонтовувати, також Український інститут національної пам'яті видав методичні рекомендації. Це, зокрема, назви або пам'ятники, які верифікує тоталітарний режим, його органи влади, ключових діячів, встановлення на честь події та пам'ятних дат тоталітарного культу.

Щодо статистики перейменувань, це вже озвучили і відповідну інфографіку зараз можна знайти на сайті Українського інституту національної пам'яті. Щодо якогось якісного аналізу в плані того, які назви, які тенденції

превалюють, які там назви обиралися, в яку сторону рухалось суспільство, то це можна буде зробити трошки пізніше. Наскільки відомо, інститут національної пам'яті зараз збирає дані взагалі по всім назвам новим, по всім топонімам, які отримали нові назви. І потім з цього можна буде робити якусь аналітику, там які тенденції і які основні принципи.

Які були проблеми з перейменуваннями. Ми також це трошки проговорили. Що це був той момент саботажу декомунізаційних законів. Коли намагались зберегти, власне, саму назву, надавши назві нову етимологію. Наприклад, ось, ви бачите приклад: Іллічівськ – святий Ілля, Комсомольськ вирішили перетворити на абрєвіатуру, те ж саме з вулицею Совхозною, вулицею Революційною тощо.

За одним із дуже влучних означень представників Українського інституту національної пам'яті, є ще така категорія, як "медово-яблуневі" назви. Це, коли за тематикою, власне, от не дуже переймалися тим, що потрібно провести якесь історичне дослідження, а просто це були такі дуже нейтральні назви там "Щасливе", "Вишневе" і так далі. Те, що вже говорив Володимир В'ятрович, що відсутність документації по перейменуваннях - це чесно ускладнювало і чесно не давало зрозуміти, на честь кого саме названа та чи інша вулиця або місто. І однією з проблем була пасивність громад, часто вони не були зацікавлені в цьому і мали б брати участь, хоча іноді це конвертувалося навпаки в дуже конструктивній ініціативі. Наприклад, у Вінниці після проведення цієї кампанії з перейменувань було створено Центр історії, тому що ось на базі цієї комісії, яка працювала над перейменуваннями, тому що вони зрозуміли, що насправді вони дуже мало знають про місцеву історію і що ось варто було б на постійній основі зробити якусь таку дослідницьку організацію, яка буде розповідати місцевим жителям про те, власне, по вулицях імені кого вони ходять і так далі. Це також уже проговорили, що ось як відбувалось перейменування в Криму, Донецькій та Луганській областях. А про демонтаж також частково говорили представники Міністерства культури.

Я можу зупинитися трошки на проблемах, які були на етапі демонтажу. Це, зокрема, також спроби уникнути виконання закону. Часто місцева влада намагалася шляхом затягування дедлайнів не виконати закон. Там, наприклад, нехай чекає, поки трошки підсохне абощо там... намагалися прикривати невиконання закону якимись природними потребами. І іноді окремі монументи оголошували музейною територією, наприклад, у місті Кам'янське Дніпропетровської області музейною територією намагалися оголосити місце довкола бюсту Брежнєва. Іноді має місце деструктивний демонтаж, власне, тим, хто виконує демонтаж, тими службами. І це в свою чергу не дає перспектив, що там, наприклад, цей пам'ятник може бути збережений в місцевому музеї абощо. Ну, і до сих пір проблематичною є відсутність музею тоталітаризму за, власне, він офіційно створений, його відкриття анонсувалось ще на листопад цього року. Ну, тобто листопад вже почався, але ось, поки що немає. Надіємось, що його скоро відкриють.

Натомість виникають якісь приватні ініціативи як реакція суспільства на те, що демонтовують пам'ятники і що цю історію також можна зберігати з якоюсь дидактичною метою для того, щоб розповідати людям про неї. Ну, наприклад, зараз ви на фотографіях бачите Музей скульптур СРСР "Парк радянського періоду". Він знаходиться наразі в Одеській області. Там один підприємець створив цей музей і він створив його на території свого колишнього села, яке було зруйноване радянською владою. А весь його рід був вивезений до Казахстану. Ось, він повернувся, потім почав там створювати власний бізнес. І однією, ну, там така рекреативна зона і однією з атракцій є ось цей, власне, Музей скульптур "Парк радянського періоду".

Аналогічна ситуація є на Сумщині. Але це вже більш сучасні ініціативи. Тобто після початку імплементації декомунізаційних законів було створено відповідний Музей тоталітаризму, там спеціально під Путивлем виділили кілька, ну, певну ділянку землі, де наразі збирають демонтовані пам'ятники з Сумщини і намагаються їх відтворити, реставрувати.

В Луганській та Донецькій областях, ну, нараді ті дані, які є, що

демонтовані зокрема ті пам'ятники, які є на підконтрольних Україні територіях, це 76 пам'ятників у Донецькій області, з них 43 леніна, і 153 пам'ятника в Луганській області, з них 105 ленінів. Є інформація про те, що був стихійний демонтаж на непідконтрольних територіях. Але, деяку частину з них місцева влада встигла відновити.

По судовим провадженням, мені здається, також Володимир В'ятрович згадував про це. Я розкажу лише іншу сторону процесу, чого стосувалися судові процеси щодо перейменувань. Безпосередньо більша частина позовів про те, що не дотримана процедура громадських слухань. Тобто там були зловживання на кшталт адміністративного ресурсу, що слухання відбувалися ось за здалегідь прописаною процедурою, за здалегідь прописаним сценарієм і відповідно були... населення було незадоволене таким, і 14 позовів наразі повністю або частково задоволені. Наразі... і ще момент щодо... що ми маємо зараз. Це також дякую, що пригадали про соціологію. Тут наведені дані Центру дослідження Разумкова 2016 року. Це найбільш повне і найбільш комплексне опитування, яке проводилось з цих питань. В Україні є ще... спеціальних тематичних опитувань, яке проводилось соціологічною групою "Рейтинг" і Інститутом майбутнього, але там вибірка значно менша. Тому, дійсно, дослідження Разумкова виглядає одним із найбільш репрезентативних, і ми насправді маємо наразі таку суспільну реакцію на процеси декомунізації, які відбуваються, що більшість підтримує засудження націонал-соціалістичного та засудження комуністичного тоталітарного режиму в Україні. Тобто це абсолютно більшість, більше 50 відсотків.

З того, що ще залишається зробити, це, зокрема, з того, що було заплановано як така загальна канва декомунізаційної реформи в Україні, - це, по-перше, питання реабілітації жертв політичних репресій. Наразі в першому читанні прийнято Закон про жертви політичних репресій, його оновлену редакцію. Але це та редакція, яка не враховує соціальної частини. Тобто там йдеться лише про політичну частину. Відповідно розширюється лише перелік категорій осіб, які мають бути реабілітовані і які були не враховані в

радянському законі у квітні 1991 року. Але соціальна частина наразі виявляється не на часі, хоча насправді мова йде зовсім не про великі гроші. Тобто мова йде про якісь пільги, компенсації і так далі, тому що насправді залишилося в живих досить небагато людей, які би могли скористатися цими пільгами і компенсаціями. І це питання, яке варто було б вирішити.

Також питання створення галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті. Відповідно туди мають бути передані усі документи радянських репресивних органів, які наразі зберігаються у різних архівах, зокрема силових відомств, що... Ну, для силових відомств це в принципі не дуже притаманна функція розпоряджатися історичними архівами. Ну і тому наразі триває процес формування галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті.

Завершення створення Музею тоталітаризму і Музею Майдану. Наскільки я знаю, Музею Майдану зараз, і Музей тоталітаризму і Музей Майдану зараз отримали... Музей тоталітаризму буде знаходитися на території "Експоцентру" (ВДНГ), а Музей Майдану зараз розробляється проектна пропозиція, як буде виглядати власне сам Музей Майдану. Ну, тобто ці процеси запущені, ці процеси тривають, питання у тому, коли вони будуть завершені. І це буде гарним кроком для того і дасть відповідь на питання, що нам робити із тими демонтованими пам'ятками і як нам власне зберігати і розповідати актуальну історію про історію нашого нещодавнього минулого.

Власне, сьогодні можна говорити, що процес декомунізації у такому загальному вимірі, в плані там того, що можна порахувати, в плані перейменувань і так далі, він уже пройшов ту точку неповернення, з якої ми рушали, він уже має незворотну дію. Але наразі залишається ще дуже багато питань щодо того, щоб це було актуально у перспективі, ну і це радше питання виховання, це питання декомунізації власне мислення, свідомості, питання якихось уроків, які... уроків для суспільства переосмислення, які можна створювати через якісь просвітницькі проекти, меморіальні установи і так далі.

Дякую за увагу. Якщо є якісь питання, із задоволенням відповім.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, пані Анна, за таку змістовну доповідь, за змістовну презентацію. Якщо є запитання по презентації, будь ласка, зараз є можливість їх задати.

Якщо немає, то давайте тоді переходимо до обговорення і відповідно такий пропонується регламент: виступ – до 5 хвилин. Єдине, що давайте домовимося, що запитань і реплік до виступів не буде, тобто просто кожен може брати слово і виступати, говорити те, що він вважає за потрібне в своєму виступі. Відповідно прошу, напевно, в порядку просто підняття рук зголошуватися, представлятися і я буду надавати слово.

Прожу, будь ласка, хто хоче виступити в обговоренні? Прошу, будь ласка, Юрій Сиротюк, голова фракції Всеукраїнського об'єднання "Свобода" в Київській міській раді, якраз безпосередньо може розказати на прикладі місцевої влади і на прикладі Києва про те, як відбуваються процеси декомунізації, які є проблеми.

СИРОТЮК Ю.М. Доброго дня, шановне товариство! На жаль, пішов представник Міністерства юстиції, бо я думав, що обмінюємося з ним діалогом. Ви знаєте, що, на мою думку, в Україні всі суспільні зміни відбуваються під жорстким тиском суспільства. І ми розуміємо, що процес декомунізації почався набагато швидше, ніж навіть була ухвалена нормативна база. Тобто ми валили і організовували повалення цих пам'ятників, як колись тих верстових стовпів як символ російської окупації. Тому держава мусила реагувати на цю дію.

На жаль, зараз ми маємо... я бачу які проблеми в Києві, бо Київ ніби флагман, в Києві є багато позитивних моментів, наприклад, в Києві цього річ в одному з небагатьох міст офіційно відзначається 75 років Української повстанської армії, це рішення – ухвала Київської міської ради. Заходів ніяких немає, але, в принципі, це позитивна річ. Київ – один з не... напевно, що

єдиних обласних центрів, які минулого року відзначав 75 років Акту 30 червня 1941 року.

Але є проблеми, наприклад, в Києві довгий час існував музей... завод "Ленінська кузня". Я звертався письмово до керівництва заводу, що вони порушують Закон про декомунізацію. Отримав письмову відповідь, ну, нахабству якої, ну, не було меж, що вони не будуть перейменовувати "Ленінську кузню". Я зразу ж звернувся до Міністерства юстиції з листом, і, на жаль, жодної відповіді від Міністерства юстиції не отримав. Єдине, що позитив, що уже заводу "Ленінська кузня" немає, а є "Кузня на Рибальському". Але відповідь листа заводу, який належить гаранту Конституції, це було щось з чимось.

Є ще одна річ, на яку ми повинні всі прореагувати – це заява керівника фракції БПП "Солідарність" на початку жовтня цього року під час останньої крайньої сесії Київської міської ради, коли Андрій Странніков заявив, що фракція БПП "Солідарність" більше не буде голосувати за перейменування вулиць, у тому числі, я так розумію, і за процедуру декомунізації. Тому на минулій сесії було завалено перейменування проспекту Героїв Сталінграду, що, безумовно, підпадає під декомунізацію, Дружби народів. У нас не з'явився проспект одного з батьків-засновників української держави Миколи Міхновського, який створив політичну концепцію самостійної України, який створив перший добровольчий полк 100 років тому. У нас не з'явився проспект Валерія Івасюка, Дмитра Годзенка. Це зараз привело до серйозної кризи.

Тобто що ми помічаємо, наприклад, на рівні міста Києва, це нехтування і зневажання виконання закону пряме чиновниками. Тобто, на жаль, ні Київська міська рада, ні Київська міська державна адміністрація ми це знаємо по пам'ятниках, ще влітку цього року в Києві знайшли пам'ятник Леніну, який демонтувала не влада, а звичайні громадяни. Є ця так звана Арка, хомут на шию України. І тому мені здається, що тут повинен тиск певний і повинні наступати вже певні санкції.

Звісно, я би хотів би як людина, яка працювала у цьому плані в колишній

Верховній Раді народним депутатом, хотів би поділитися своїми пропозиціями і думками коротко, якщо можна. Я знаю що Андрій Ілленко вже говорив про це, але на мою думку слід розширювати декомунізаційні закони до декомунізаційних законів і деокупаційних законів.

Є багато народів, Україна не унікальна нація, яка перебувала під кількасотрічною окупацією різних націй, різних режимів, не тільки советського окупаційного, але і царського російського режиму, польського режиму, є широкий досвід міжнародний проведення декомунізації, і ми повинні її пройти. Тому що той суспільний стан, який є в Україні, – це наслідок кількасоттисячної окупації, і мовний стан, і стан соціальної нерівності суспільства, і стан економічний. Якщо ми не проведемо глибокої декомунізації, то можемо мати величезні проблеми. Ми в парламенті минулого скликання пробували затвердити сам термін "советська окупація", зразу після втечі Януковича ми зареєстрували проект Постанови про подолання наслідків советської окупації, на жаль, він не пройшов.

Минулого місяця Київська містка рада - зараз я пробую це робити в актах локальної дії на рівні Київської міської ради, - минулого місяця Київська міська рада підтримала мій проект рішення про подолання наслідків советської окупації в мовній царині, але в кінцевому варіанті прибрали знову назву "советська окупація", ніби це все відбувалося саме по собі. Тому тут має бути в цьому плані, мені здається, ми маємо розширювати декомунізаційне законодавство до декомунізаційного і деокупаційного.

Ще хотів би сказати про декілька кейсів, які мене особисто хвилюють і над якими ми повинні працювати, над такими прикладними завданнями.

Перше. Я думаю, що законодавці повинні наділяти Інститут національної пам'яті, крім функцій, які він має, функції, які має подібний інститут, наприклад, в Польщі, функції слідчого, функції якісь прокурорські. Це дуже важливо, без цього ця система не працюватиме і тому тут потрібні подальші зміни в цьому законодавстві.

Наступне. Те, що дуже турбує, і те, що ми можемо вирішити. Ну от,

наприклад, в кінці жовтня ми знову бачили на всіх датах День визволення України, остаточного визволення України советською армією від німецьких окупантів. Друзі, в кінці жовтня жодного визволення України не було. Одні окупанти - советські - звільнили Україну, захопили Україну від інших окупантів - німецьких.

Ще в парламенті сьомого скликання я зареєстрував десь проєктів постанов про звільнення українських територій, йшлося про похід Болбачана, звільнення Донбасу і Криму сто років тому. І там я намагався затвердити такий термін, що звільненням можна вважати тільки той факт, коли одна українська бойова формація звільняє український населений пункт від ворожих окупантських військ, а не тоді, коли один окупант польський, німецький чи російський звільняє від інших окупацій. В цьому плані нам треба ще би попрацювати.

Друга річ, яка дуже важлива, яка... Я собі записував, хочу... Те, що зараз в Києві ми намагаємося працювати, на жаль, теж пішли працівники Міністерства культури, Міністерства юстиції, зараз потрібно прибирати не тільки назви, а потрібно прибирати і інші місця, наприклад, поховання в невластивих місцях представників окупаційних режимів. Ми знаємо хорошу практику в Чернігові, коли прах Примакова перепохований. Я звернувся до Мінкульту, на чиєму балансі знаходиться прах Миколи Ватутіна. Я вважаю, що він має бути або переданий рідним, або перенесений з усіма почестями на один з військових цвинтарів міста Києва. Але він не має бути на території... Він не має бути на території парку.

Є ще одна проблема, яка теж, я вважаю, є дуже серйозна – це повернення національних святинь, які є, які стали неукраїнськими, йдеться про Лаври в результаті кількасотрічної теж окупації. Це неприродній стан, що Греко-католицька Лавра в Тернополі сьогодні належить російській православній церкві, те саме відбувається в Києві. На жаль, вони сьогодні виконують роль російських диверсійно-терористичних центрів і пропагандивних центрів. І тут повинна бути активніша робота і громадськості, і держави. Як на мою думку,

першим етапом було би створення на базі цих національних святинь таких екуменічних центрів, так як є в Єрусалимі, коли кожна конфесія мала би рівний доступ до наших національних святинь, про це не потрібно... не треба боятися.

Ну, і ще річ, яку ми зараз бачимо, на яку ми мусимо реагувати, це рейдерський... спроба рейдерських атак і на вже ухвалені рішення. Наприклад, йдеться про проспект Шухевича в місті Києві. Ми знаємо, що йдеться... йде рейдерська атака на рівні суду, тут теж хотілося б увагу Міністерства юстиції. І в даному випадку все-таки хотілося б, щоб держава далі продовжувала ті кроки, бо хотілося, щоби на жовтень цього року Президент відновив, в рейдерських спосіб позбавлений російським терористом Маленцовичем, терористом, тому що він засуджений вже іменем України, звань Героїв Бандері і Шухевичу. Тому в цьому плані робота ще серйозна і кропітка. Але зараз я би все-таки хотів би, щоби ми почали от такі конкретні речі локальні вирішувати. Ну, і в даному випадку те, що в Києві... Київ злісно не виконує як Віталій Кличко Закон о декомунізації щодо пам'ятнику Щорсу, щодо інших речей, це тривожний сигнал. Тому що Віталій Кличко – не просто міський голова Києва, а голова партії БПП "Солідарність", тобто сьогодні ми бачимо такий серйозний відкат в цій політиці з боку державних органів влади. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую, Юрію.

Прошу, будь ласка, хто має бажання виступити в обговоренні? Будь ласка, тільки представтесь.

БОНДАРУК Л. Леся Бондарук, представник Українського інституту національної пам'яті у Волинській області.

На продовження теми проблеми у декомунізаційній сфері я б хотіла загострити увагу на такій ділянці. Декомунізаційні закони – це зокрема і Закон про доступ до архівів. І ми сьогодні маємо ситуацію, коли найзакритіші архіви України, архіви СБУ, стали зразком відкритих архівів, тому що, насправді,

сьогодні дослідники практично не мають проблем із доступом до документів радянської доби у цих архівах. Натомість є велика проблема у Держкомархівів і зокрема у регіональних архівах, які існують у кожній області.

Наведу приклад. У Волинській області рік тому до 1 травня за 2-3 дні, коли почав діяти новий Закон про державну службу, був поставлений колишній чиновник часів Януковича з обласного правління юстиції керівником архіву, до того часу 2 роки була виконувачка обов'язків архіву. Але перед тим цей чоловік працював ще раніше у Шацькому відділенні міліції і був звільнений за побиття людей, тобто за перевищення службових повноважень. Замість того, щоб цю людину люструвати, його посадили на дуже тепле місце. Чим це завершилося? На сьогодні половина працівників скорочена, у середині в колективі дуже жахлива атмосфера робота, але найгірше, що це позначається на роботі дослідників в архіві. З двох, скажемо так, приміщень волинського архіву державного те друге приміщення, яке було партійним архівом, де зберігається найбільше розсекречених справ по реабілітованих, які передавалися, на сьогодні воно абсолютно закрите. І якщо дослідник хоче якусь справу взяти для ознайомлення, ця процедура може тривати тиждень, тому що вирішується, або хтось із працівників з першого корпусу поїде в другий корпус і почекає, поки дослідник там попрацює, або знайдуть машину, і тоді перевезуть ту одну справу в перший корпус, і тоді дослідник попрацює. Тобто це навіть не ХІХ століття, а печерний час, в час технологій, коли можна працювати в архівах.

Знаю з розмов із дослідниками в інших областях теж існує проблема, коли працівники обласних державних архівів не завжди, скажімо так, охоче дотримують декомунізаційних законів у плані надання дозволів до копіювання документів радянської доби. Тобто якимись внутрішніми положеннями в середині архіву, наприклад, ну, і в Луцьку так само у Волинській області для того, щоб копіювати те, що за законом уже дозволено понад два роки і можна робити, все одно треба піти, поклонитися оцьому директору архіву і отримати від нього ще письмових дозвіл додатково, тобто це перешкоджання

виконанню декомунізаційних законів. І я знаю, що голова Держкомархівів отримує постійно скарги на таку діяльність у обласних відділах своєї установи, але, на жаль, якихось належних зрушень у цій сфері немає.

Найперша проблема – це кадри, тому що, якщо за законом, передбачається, що в обласних архівах повинні сканувати документи і з часом виставляти їх у вільний доступ, то сьогодні є ситуація, коли, наприклад, в Луцьку людина має півставки на це сканування, і вона фізично не може зробити навіть якусь там нуль, нуль, одну цілу десятих цієї роботи.

Відповідно, я вважаю, що потрібні якісь звернення, рекомендації і моніторинг діяльності обласних державних архівів щодо виконання декомунізаційного законодавства. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую вам.

Прошу, товариство, чи є ще бажання виступити в обговоренні? Прошу, будь ласка.

СИДОРЧУК Т. Таїсія Сидорчук керівник музею Національного університету Києво-Могилянська академія.

Я як дослідник, багатолітній дослідник і користувач наших архівів абсолютно погоджуюсь із вашою думкою в даному випадку і тішуся з тої причини, що, врешті-решт, можливо, дійсно буде створений галузевий архів при Українському інституті національної пам'яті. Але в даному випадку я би хотіла насамперед сказати, перш за все, як керівник музею університету, і, можливо, навіть не стільки в питанні проблеми, як пропозицій. Зокрема, я уже одним, те що називається, півсловом обмовилася з паном В'ятровичем щодо можливості надання площадок Києво-Могилянської академії, зокрема, у нас з'явилася нова можливість надати нову, скажімо так, виставково-експозиційну залу для просвітницьких цілей. Для просвітницьких цілей у плані співпраці, наприклад, з тим же самим Інститутом національної пам'яті, можливо, якісь окремі виставкові проекти або презентації. Я не бачу зараз уже представниці

музеїв голодоморів, зараз немає, але, в будь-якому випадку, ми можемо співпрацювати і в цьому напрямку.

Отже, просвітницька функція, особливо розрахунок на молодь насамперед, вона надзвичайно є важлива. Тому я принаймні уповноважена сказати, що Києво-Могилянська академія, зокрема наш музей відкритий до такої співпраці. І вважаю, що це дуже хороший напрямок для відкритого, широкого доступу, насамперед молоді, до дуже цікавих уже здійснених проєктів, які в цьому напрямку є. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дуже дякую.

Шановні друзі, чи є ще охочі виступити? Якщо немає більше бажання виступити в обговоренні, то тоді наш захід логічно надходить до свого завершення. І я... Тоді, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Ще буквально одну секунду. Так як залишилися здебільшого представники громадськості, я хочу подякувати якраз представникам громадськості. Справа в тому, що те, що ми сьогодні маємо можливість говорити про успішність і реалізацію декомунізації, це стало можливим якраз завдяки масовому тиску громадськості, тому що потенціал можливостей і ресурсів Українського інституту національної пам'яті для того, щоб самостійно здійснити таку масштабну реформу, був просто мізерний порівняно з тими завданнями, які стояли перед нами. Відповідно саме завдяки постійному тормосінню органів місцевої влади, центральної влади щодо невиконання технічних аспектів Закону про декомунізацію нам вдалося це зробити. Навіть згадані тут випадки про фабрику, про "Кузню Ілліча", про пам'ятник Карлу Марксу на території фабрики "Roshen" і так далі, все це стало можливим, досягнути того, що це все демонтовано, перейменовано і так далі, стало можливим якраз завдяки поєднанню зусиль громадськості і Українського інституту національної пам'яті. Через це дуже вам дякую і сподіваюся на подальшу співпрацю в тому, аби потроху все-таки міняти нашу

країну і робити її більш українською. Дякую.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

Товариство, я тоді на звершення теж скажу кілька слів.

По-перше, ще раз хотів би всім подякувати за те, що знайшли час і приєдналися сьогодні до роботи круглого столу. Це перший подібний захід, який відбувається у парламенті, і, я думаю, далеко не останній. Я думаю, що наступний такий захід він буде спрямований вже на вирішення подальших питань, які будуть перед нами будуть стояти. Наразі дуже багато важливої інформації прозвучало, дуже багато потрібних думок. Зараз на базі підкомітету ця інформація буде систематизована у вигляді рекомендації до Комітету з питань правової політики і правосуддя для того, щоб це, власне, затвердити як позицію і результати нашого круглого столу і потім використовувати в практичній роботі.

Сьогодні ми заслухали багато різних представників різних органів виконавчої влади, і ми будемо продовжувати цю співпрацю з метою ефективного виконання діючого законодавства. Ми врахуємо і ті необхідні кроки, які має здійснити парламент, у цьому напрямку будемо продовжувати співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами і максимально будемо відкритими до всіх активістів, до громадськості, для того щоб цей процес був максимально системний і добивався результатів.

І, звичайно, я думаю, що це наша спільна справа - продовжувати ці процеси: робити нашу країну сильнішою, очищати нашу країну від цього всього окупаційного мотлоху і створювати потужну українську історичну пам'ять, потужну українську національну ідентичність, яка є насправді головним базисом нашої національної безпеки і майбутнього, яке ми будуємо.

Тому ще раз всім дякую. І, як то кажуть, до нових зустрічей.